

Β' ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΙΕ' - ΙΣΤ' ΑΙΩΝΕΣ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΣΕΠΤΗ ΑΙΓΙΔΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΘΕΙΟΤΑΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

23-24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023
GRAND HYATT ISTANBUL

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ
ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Κατά τον 15ο και 16ο αιώνα η Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως, ανέπτυξε μια εντυπωσιακά δυναμική δραστηριότητα που εδραίωσε την ισχύ της ως πανορθόδοξου θεσμού, προώθησε τον οικουμενικό της ρόλο και, τέλος, συνέβαλε στη διαμόρφωση του σύγχρονου ελληνισμού ως ενιαίου, συμπαγούς σώματος. Το μοναδικό αυτό φαινόμενο προήλθε από ένα συνδυασμό της σταδιακής επέκτασης της δικαιοδοσίας της, της στενής σύνδεσης των δραστηριοτήτων της με τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, που εντοπίζονταν στις τάξεις των ορθόδοξων χριστιανών και της εξυπηρέτησης των βαθύτερων αναγκών τόσο των κυβερνώντων όσο και των κυβερνωμένων. Η κανονική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριάρχη, το κλίμα του Οικουμενικού Πατριαρχείου, επρόκειτο να καλύψει μια γεωγραφική περιοχή που εκτεινόταν από την Κασπία μέχρι τον Δούναβη και τις Δαλματικές ακτές. Με αυτόν τον τρόπο, ο Ορθόδοξος Πατριάρχης έγινε με την πάροδο του χρόνου ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης του Ορθόδοξου Μιλλέτ - ο Μιλλέτ-μπασί, όπως ονομάστηκε αργότερα.

ΚΥΡΙΑΚΗ 22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

- 9:30 - 11:30   Θεία Λειτουργία στον Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό
                          Αγίου Γεωργίου στο Φανάρι
- 12:00 - 13:00   Υποδοχή Συνέδρων
- 18:30 - 21:30   Ομάδα Εργασίας του Συνεδρίου

ΔΕΥΤΕΡΑ 23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023 - ΠΡΩΙ

08:30 Αφίξεις | Παραλαβή Φακέλων

09:00 Έναρξη | Χαιρετισμοί

Προσλαλία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνας
κ. Εμμανουήλ

Εναρκτήριο Ομιλία της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχου
κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Α΄ Συνεδρία 09:30-10:30

Πρόεδρος: Εμμανουήλ Καραγεωργίου

Χρήστος Καραγιάννης

Από τον Αρχιερέα των Ιουδαίων στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως:
Ρωμαίοι και Οθωμανοί στην Πολιτική των Προνομιών

Σοφολογιώτατος Γαβριήλ Νεγρίν

Ρωμανιώτικο Μοιρολόι: Ο θρήνος των Ισραηλιτών για την Άλωση
της Κωνσταντινούπολης και η συνέχεια της νοσταλγίας για τη Βασιλεύουσα
στις ρωμανιώτικες θρησκευτικές πρακτικές

Δημήτριος Αποστολόπουλος

«Με την ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών»

Συζήτηση: 10:30-11:00

Διάλειμμα 11:00-11:30

Β΄ Συνεδρία 11:30-12:30

Πρόεδρος: Έλενα Γιαννακοπούλου

Ευαγγελία Αμοιρίδου

Πατριαρχική Κωνσταντινουπόλεως ιστορία από του αθνδ' (1454)
έως του αχ' (1600) έτους Χριστού

Στάθης Λιάντης

Η κατάλυση του Μαμελουκικού Σουλτανάτου (1517) και η επίδρασή της
στη διοίκηση των τοπικών Ορθοδόξων Εκκλησιών

Αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Φραγκάκης

Στοιχεία ιεροκανονικού και εκκλησιαστικού δικαίου εν τισί εγγράφοις
Σουλεϊμάν του Νομοθέτου

Συζήτηση: 12:30-13:00

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΟΜΙΛΗΤΩΝ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΝΗΣ

Αντιπρύτανης
Αν. Καθηγητής Τμήματος
Θεολογίας ΕΚΠΑ

ΓΑΒΡΙΗΛ ΝΕΓΡΙΝ

Αρχιραββίνος
της πόλεως των Αθηνών

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ομότιμος Διευθυντής
Ερευνών του Εθνικού
Ιδρύματος Ερευνών

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΜΟΙΡΙΔΟΥ

Καθηγήτρια Τμήματος
Θεολογίας ΑΠΘ

ΣΤΑΘΗΣ ΛΙΑΝΤΗΣ

Επ. Καθηγητής Τμήματος
Κοινωνικής Θεολογίας &
Θρησκευολογίας ΕΚΠΑ

Αρχιμανδρίτης

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΦΡΑΓΚΑΚΗΣ

Αρχιγραμματεύς της
Αγίας και Ιεράς Συνόδου
του Οικουμενικού
Πατριαρχείου

ΔΕΥΤΕΡΑ 23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023 - ΑΠΟΓΕΥΜΑ

Γ Συνεδρία 17:00-18:00

Πρόεδρος: Ιωάννης Παναγιωτόπουλος

Βασιλική Σταθοκώστα

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ιερεμίας ο Τρανός και ο διάλογος με τους θεολόγους της Τυβίγγης: Εκδήλωση και συμβολή στην ανασύνταξη της Ορθόδοξης Εκκλησίας κατά τον 16ο αιώνα

Έλενα Γιαννακοπούλου

Η πρόσληψη των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων στην Α' Απόκριση του Οικουμενικού Πατριάρχου Ιερεμίου Β' του Τρανού προς τους Λουθηρανούς Θεολόγους

Αρχιμανδρίτης Μακάριος Νιάκαρος

Η θεία πρόνοια στην Γραμματεία τής μετά την Άλωση εποχής: Γραμματολογική Προσέγγιση

Συζήτηση: 18:00-18:15

Διάλειμμα 18:15-18:30

Δ' Συνεδρία 18:30-19:30

Πρόεδρος: Πρωτοπρεσβύτερος Αθανάσιος Μελισσάρης

Αρχιμανδρίτης Στέφανος Τόμα

Οι πολιτικές προτροπές και η υπεράσπιση της πίστης στο έργο του Αγίου Γενναδίου Σχολαρίου

Πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Χειλάς

Οι έντυπες εκδόσεις της Θείας Λειτουργίας τον 16ο αιώνα και η ανάγκη της σύνταξης ερμηνευτικών υπομνημάτων

Αθανάσιος Αθανασιάδης

Ο δεσπότης Γεώργιος Βρανκονιί (1427-1456) και η μεταφορά της έδρας του Πατριαρχείου Σερβίας στο Smederevo (1456): Το ευρύτερο ιστορικό περιβάλλον και ο ρόλος του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως

Συζήτηση: 19:30-20:00

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΗΤΩΝ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΤΑΘΟΚΩΣΤΑ

Αν. Καθηγήτρια
Τμήματος Θεολογίας
ΕΚΠΑ

ΕΛΕΝΑ

ΠΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Αν. Καθηγήτρια
Τμήματος Κοινωνικής
Θεολογίας &
Θρησκευολογίας ΕΚΠΑ

Αρχιμανδρίτης

ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΝΙΑΚΑΡΟΣ

Διδάκτωρ Θεολογίας
ΑΠΘ

Αρχιμανδρίτης

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΟΜΑ

Διδάκτωρ Θεολογίας
ΑΠΘ

Πρωτοπρεσβύτερος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΕΙΛΑΣ

Επ. Καθηγητής Τμήματος
Θεολογίας ΑΠΘ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Αν. Καθηγητής Τμήματος
Θεολογίας ΑΠΘ

ΤΡΙΤΗ 24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023 - ΠΡΩΙ

Ε΄ Συνεδρία 10:00-11:00

Πρόεδρος: Χρήστος Καραγιάννης

Θωμά Χουβαρδά

Αναζητώντας την ενότητα της Εκκλησίας τον 16ο αιώνα: Η δράση του Μελετίου Πηγά

Δημήτρης Χατζημιχαήλ

Η συμβολή του Ματθαίου Καμαριώτη στην ανασυγκρότηση της εκπαίδευσης στην Κωνσταντινούπολη μετά την Άλωση του 1453

Γεώργιος Πιτσινέλης

Η πρόσληψη της βυζαντινής υμνογραφικής παράδοσης κατά τον 16ο αι. στην Κωνσταντινούπολη: Η περίπτωση του Θωμά Ελεαβούλκου, Μεγάλου Ρήτορος της Μεγάλης Εκκλησίας.

Συζήτηση: 11:00-11:30

Διάλειμμα 11:30-12:00

ΣΤ΄ Συνεδρία 12:00-13:15

Πρόεδρος: Βασιλική Σταθοκώστα

Εμμανουήλ Καραγεωργούδης

Η συμβολή του Πατριάρχη Ιερεμία Α΄ στην ανασυγκρότηση του αγιορειτικού μοναχισμού

Χρήστος Αραμπατζής

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τα πρεσβυγενή Πατριαρχεία της Ανατολής τον 15ο και 16ο αιώνα: Η αντιμετώπιση των εκ δυσμών προσηλυτιστικών προσπαθειών

Ιωάννης Παναγιωτόπουλος

Αρχές εκκλησιαστικής διοίκησης στην εποχή της Ανασυντάξεως: Ο Οικουμενικός Θρόνος ως κιβωτός

Πρωτοπρεσβύτερος Αθανάσιος Μελισσάρης

Οι ψυχοδυναμικές δομές ενός έθνους: Η περίπτωση διαμόρφωσης του Νεώτερου Ελληνισμού

Συζήτηση: 13:15-13:45

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΗΤΩΝ

ΘΩΜΑΗ ΧΟΥΒΑΡΔΑ

Επ. Καθηγήτρια
Τμήματος Θεολογίας
ΑΠΘ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ
Διδάκτωρ Θεολογίας
ΑΠΘ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΙΤΣΙΝΕΛΗΣ
Επ. Καθηγητής Τμήματος
Φιλολογίας ΕΚΠΑ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥΔΗΣ
Καθηγητής Τμήματος
Κοινωνικής Θεολογίας &
Θρησκευολογίας ΕΚΠΑ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΡΑΜΠΑΤΖΗΣ
Καθηγητής Τμήματος
Θεολογίας ΑΠΘ

ΙΩΑΝΝΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
Αν. Καθηγητής Τμήματος
Θεολογίας ΕΚΠΑ

Πρωτοπρεσβύτερος
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΗΣ
Αν. Καθηγητής Τμήματος
Κοινωνικής Θεολογίας &
Θρησκευολογίας ΕΚΠΑ

ΤΡΙΤΗ 24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023 - ΑΠΟΓΕΥΜΑ

Ζ' Συνεδρία 16:00-17:00

Παρουσίαση των Πρακτικών του Α' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου της Χαλκηδόνος από τον Εμμανουήλ Καραγεωργούδη

Παρουσίαση του Β' Τόμου της κριτικής έκδοσης με παράλληλη απόδοση στη νεοελληνική των θεολογικών έργων του Αγίου Γενναδίου Σχολαρίου από τον Χρήστο Αραμπατζή

Καταληκτήριοις Λόγος του Σεβασμιωτάτου
Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος κ. Εμμανουήλ

Ex Collectione Johannis Taboussi

Σκοπός των εργασιών του Συνεδρίου είναι να αναδείξει την πορεία του Οικουμενικού Θρόνου στους πρώτους μεταβυζαντινούς αιώνες, περίοδο κατά την οποία επεξέτεινε σημαντικά την παρουσία του και σε άλλα πεδία πέρα από το θρησκευτικό, όπως η απονομή δικαιοσύνης, η κοινωνική πρόνοια, η εκπαίδευση, η διαμόρφωση πολιτικής ιδεολογίας. Η έναντι της Μεγάλης Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως και των ορθοδόξων λαών γενικότερα, επίσημη πολιτική της Υψηλής Πύλης διαμορφώθηκε από ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες δεν ήταν άγνωστες στον Οικουμενικό Θρόνο από προηγούμενη εμπειρία. Οι γνωστές θεωρητικές αυτές προϋποθέσεις αξιοποιήθηκαν με υψηλή συνείδηση ευθύνης στις σχετικές συζητήσεις με τον κατακτητή, έγιναν δε κριτήριο για τη θεσμική κατοχύρωση της νομικής θέσης των χριστιανών στο οθωμανικό κράτος.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Επιστημονική Επιτροπή

Εμμανουήλ Καραγεωργούδης

Χρήστος Αραμπατζής

Ιωάννης Παναγιωτόπουλος

Στάθης Λιάντης

Διοργανωτές

Ιερά Μητρόπολις Χαλκηδόνος

Τομέας Κανονικού Δικαίου, Βυζαντινής Θεολογίας από του Θ' αιώνας,
Βιβλικών Σπουδών και Πολιτιστικού Βίου της Μεσογείου – Τμήμα Κοινωνικής
Θεολογίας & Θρησκευολογίας ΕΚΠΑ

Τομέας Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Χριστιανικής Γραμματείας,
Αρχαιολογίας και Τέχνης – Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ

Τόπος διεξαγωγής

Grand Hyatt Istanbul

Harbiye, Taşkışla Cd. No:1, 34367 Şişli/İstanbul